

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЯК ВАГОМА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

А. О.Тендюк, к.е.н., доцент
Л. В. Стрижеус, к.е.н., доцент
Луцький національний технічний університет

Техногенний розвиток та зростання чисельності населення обумовлюють відповідне зростання рівнів споживання природних ресурсів та обсягів відходів, які повертаються у навколишнє середовище. А отже, з плином часу падають можливості екосистем поглинати та перероблювати наслідки антропогенної діяльності. Як результат, маємо сучасну ситуацію, яка характеризується наближенням або перевищенням за окремими параметрами меж стійкості природних екосистем. Відповідно, нагальною потребою стало забезпечення екологічної безпеки територій, врахування екологічних обмежень у плануванні напрямків подальшого економічного розвитку суспільства.

За оцінками Міністерства екології та природних ресурсів України, середньорічні втрати ВВП внаслідок погіршення стану довкілля становлять 10-15%, а за оцінками Міжнародного інституту менеджменту навколишнього середовища (Швейцарія), рівень екологічного збитку в Україні є одним з найвищих у світі — 15-20% ВВП. Ресурсоемність вітчизняної економіки утримі перевищує світовий рівень; технічна база суспільного виробництва та інфраструктурного комплексу зношується катастрофічними темпами, що призводить до зниження рівня техногенно-екологічної безпеки.

Оскільки практичні кроки на шляху до забезпечення екологічної безпеки вимагають глибокого теоретичного аналізу, обґрунтування суті та змісту базової категорії, однак, сучасна наукова думка демонструє відсутність понятійно-термінологічної узгодженості з цього питання, пропонуємо розібратися детальніше, що ж власне являє собою екологічна безпека.

Досить часто в науковій літературі [1; 2] дефініція безпеки зводиться, фактично, до «стану захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від внутрішніх та зовнішніх загроз». На наш погляд, це є

не зовсім правильно, оскільки поняття «безпека» не є тотожним стану захищеності, а значно ширшим, оскільки, в більшій мірі, визначається не захищеністю від зовнішніх впливів, а внутрішніми властивостями системи певного рівня: стійкістю, рівновагою, надійністю, емергентністю, – які забезпечують недопущення формування умов, за яких система потребуватиме захисту від реальних та потенційних дестабілізуючих впливів. Відповідно, як вірно зауважують Ліпкан В.А., Ярочкін В.І. [3; 4], при підході до дефініції безпеки виключно з позицій захисту, фактично нівелюється значення превентивних дій (звуження, послаблення, усунення, попередження), результатом яких, власне, і є формування умов стабільного функціонування, відтворення та розвитку системи. А отже, звужене тлумачення безпеки, виключно з позицій захисту, потребує уточнення його трактування.

Екологічну безпеку регіону пропонуємо розуміти як тип динамічної рівноваги системи «довкілля-населення-економіка» регіону, при якому існує попередження виникнення екодеструктивних чинників, захищеність від їх дії людини, навколишнього середовища та природних ресурсів, зберігаються їх властивості та відновна здатність у поточному та майбутніх періодах.

Механізм забезпечення екологічної безпеки, який на даний час існує в Україні, характеризується: пасивним типом екологічного регулювання, що базується, переважно, на використанні адміністративно-контрольних інструментів екологічного менеджменту; відсутністю регіональної диференціації важелів впливу та обмеженістю повноважень регіональних та локальних органів управління; слабким рівнем залучення об'єктів управління до прийняття управлінських рішень, вироблення цільових установок механізмів охорони навколишнього середовища та екологічної безпеки, низьким рівнем зацікавленості цих суб'єктів у їх забезпеченні та ступенем врахування інтересів підприємств-забруднювачів навколишнього середовища при формуванні екологічної політики.

Для удосконалення механізму забезпечення екологічної безпеки необхідно: диференціювати плату за класами небезпеки речовини, заборонити

викиди (скиди) токсичних речовин, паралельно надавши можливість модернізувати виробництва, вдосконалювати технології; науково обґрунтувати, узгодити із законами і нормативами залежність величини плати за забруднення від величини загальних витрат підприємства природокористувача на скорочення забруднень; збір за лімітне і надлімітне забруднення справляти з прибутку, який залишається у природокористувача, та проводити його індексацію; зараховувати кошти, які підприємство витрачає на природоохоронні заходи, як платежі за забруднення довкілля; на рівні закону встановити відсотки відрахувань за користування ресурсами довкілля регіону для місцевого бюджету; створювати екологічні фонди і підвищувати їх дієвість; виділяти кошти на стабілізацію якості навколишнього природного середовища; вдаватися до екологічної експертизи природоохоронних заходів, що субсидуються за рахунок коштів екологічних фондів; проводити розрахунок штрафів із урахуванням економічних збитків внаслідок завдання шкоди довкіллю; встановити розміри штрафів за порушення встановлених норм забруднення у розмірах, що значно перевищують норми плати за шкідливі викиди; запровадити пільговий режим прискореної амортизації для очисних споруд, екотехнологій, устаткування; запровадити гнучкі екологічні податки; диференціювати ціни на екологічно чисту та екологічно брудну продукцію.

Список використаної літератури:

1. Буркинський Б.В. Ресурсно-екологічна безпека: теоретичні та прикладні аспекти / Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, Л.Л. Круглякова. – Одеса: Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 1998. – 180 с.
2. Буравльов Є.П. Основи сучасної екологічної безпеки [Текст]: [наук. посіб.] / Є. П. Буравльов. – К.: Інститут транспорту нафти, 2000. – 240 с.
3. Ліпкан В.А. Безпекознавство: Навч. Посібник / В.А. Ліпкан. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003.- 208 с.
4. Ярочкин В.И. Секьюритология – наука о безопасности жизнедеятельности / В.И. Ярочкин – М.: «Ось-89», 2000. – 400 с.